

SZONDI ILDIKÓ*

Az Amerikai Egyesült Államok lőfegyvertartási szokásai az összehasonlító adatok tükrében

Az USA jelenlegi kiugróan magas fegyverbirtoklási adatai nagyban köszönhetőek annak, hogy az Egyesült Államok fegyvertartásra vonatkozó törvénykezése folyamatosan és történetileg is meghatározottan lehetővé teszi – különösebb korlátozások nélkül – a fegyverek beszerzését és hétköznapi birtoklását is. Egy példa erre a közelmúltból: „*Helen Ubinas* amerikai újságíró nem sokkal a csaknem ötven áldozatot követelő 2016. júniusi orlandoi mészárlás után kísérletként bement egy fegyverboltba vásárolni. Maga is meglepődött, hogy mindössze hét perc és némi papírmunka után vehetett magának egy félautomata gépkarabélyt, egy AR-15-ös típust, amellyel az Egyesült Államokban a legtöbb értelmetlen tömegmészárlást elkövetik. Az újságírónőtől csak a jogosítványát kérték el, hogy ellenőrizhessék őt az FBI fegyverkereskedőknek létesített adatbázisában, valamint nyilatkoznia arról, hogy amerikai állampolgár-e, a továbbiakban pedig nem kellett több időt eltöltenie a formanyomtatvány kitöltésével, mint mondjuk egy fogászat. Végül 759 dollárt és 99 centet fizetett *Helen Ubinas*, és a papirdobozba csomagolt gépkarabéllyal távozott.”¹

A philadelphiai 7 perces fegyvervásárlási jelenet bárhol Európában elképzelhetetlen volna, Magyarországon pedig még az európai átlagnál is szigorúbb szabályok írják elő a fegyverek tartását, tárolását, viselését, nem is szólva a kereskedelemről és a gyártásról.² A közhiedelemmel ellentétben önvédelmi célú, élet kioltására is alkalmas lőfegyvert csak nagyon kevesen, nagyon szigorú szabályozás mellett tarthatnak, és viszonylag kevesen ilyen fegyver van magánszemélyek kezében.

A növekvő lakossági fegyverbirtoklás összefügg a veszélyeztetettség-érzés erősödésével a hétköznapiakban, például a közelmúltban előfordult oktatási intézményekben történő lövöldözésekkel, az agresszió számos más területen való megjelenésével. Az emberek általánosságban védelmi szempontból vásárolnak lőfegyvert, és az erre vonatkozó szabályok újragondolása vetődött föl olyan országok esetében is, ahol a fegyvertartás csak nagyon szűk körben volt megengedett mind ez ideig.

* egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem

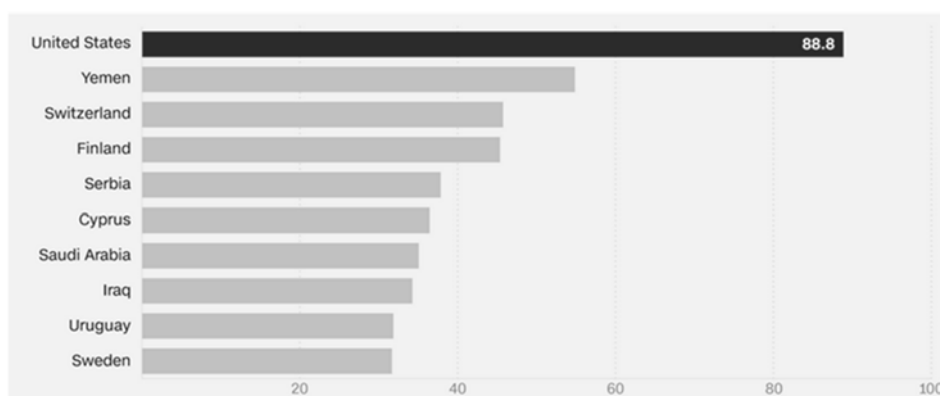
¹ Forrás: www.philly.com (Letöltés: 2017. 06. 15.)

² 2004. évi XXIV. törvény a lőfegyverekről és lőszerkekről (Letöltés: 2017. 06. 17.)

Az 1. sz. ábrán a világ 10 legnagyobb fegyver/fő arányával rendelkező országa látható, ahol toronymagasan az Egyesült Államok vezet. A kimutatás értelmében minden 100 civil lakosból 88.8 birtokol fegyvert a saját háztartásában. Ez megközelítőleg 20 százalékkal magasabb arány, mint az USA-t követő, háborús övezetben található Jemen statisztikája.

1. sz. ábra

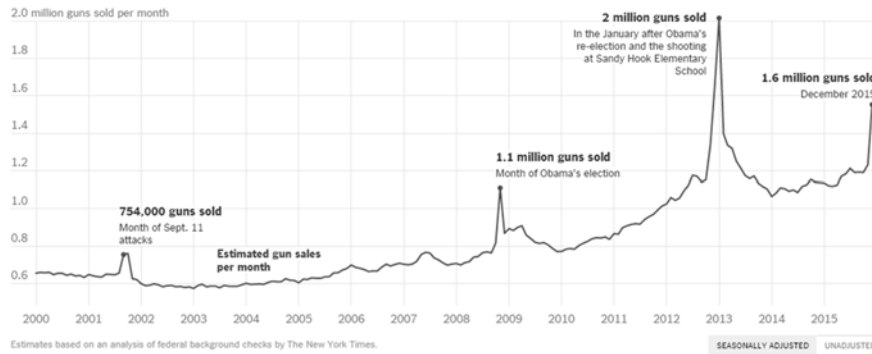
A legmagasabb fegyver/fő aránnyal rendelkező országok, 2015

Forrás: <http://edition.cnn.com/2015/12/04/us/gun-violence-graphics/> Letöltés ideje: 2017. június 15.

A lőfegyver eladásokban két egyből szembeűnő tényrt figyelhetünk meg a 2. sz. ábra alapján. Az egyik, hogy minden esetben, amikor valamilyen nagy áldozattal járó, a médiában nagy teret kapott bűncselekmény történt, a fegyvereladások megugrottak. A másik, hogy a folyamatosan növekvő eladások Obama elnök megválasztásától kezdve indultak el. Ezt befolyásolta az a tény, hogy minden alkalommal, amikor Barack Obama a fegyverviseelés és vásárlás elleni szigorító lépéseket tett – elnöksége alatt végig harcolva a civil lakosság fegyverviseelése ellen – az emberek egyre több és több lőfegyvert raktároztak el és vásároltak fel ennek hatására. Ezt nagyban befolyásolta a nemzetközi bizonytalanság növekedése és az általános biztonságérzet csökkenése, valamint egyre erősödő hiánya.

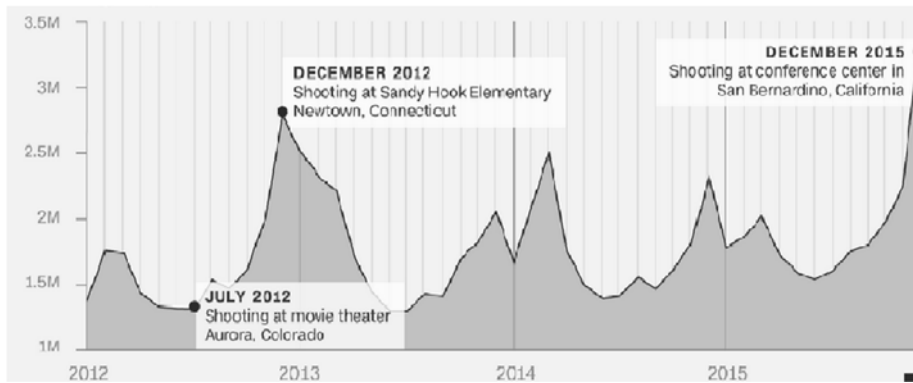
2. sz. ábra

Barack Obama elnöksége alatt eladott fegyverek száma 2000 és 2015 között

Forrás: <http://ijr.com/2016/01/510415-10-charts-that-put-obamas-gun-violence-town-hall-in-perspective/> (Letöltés ideje: 2017. június 10.)

Az előző kimutatást igazolva a lőfegyverek mennyiségével az állami szintű biztonsági lépések száma és az ellenőrzések száma is növekszik. Jól látható (lásd 3. sz. ábra), hogy a bűntények elkövetése után – valószínűsíthetően a lakossági nyomás hatására is – az ellenőrzések kiemelkedően megugranak. Ennek ellenére a gyilkossági ügyek száma a statisztikák alapján az utóbbi 50 év legalacsonyabb adatait produkálta. Ezen gyilkossági esetekben lőfegyverek használata az FBI adatai szerint 70%-ban fordult elő.³

3. sz. ábra

Az FBI általi lőfegyver vizsgálatok száma 2012 és 2016 között

Forrás: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2015/08/graphics-americas-guns> (2017. május 25.)

³ <https://www.fbi.gov/news/stories/latest-crime-statistics-released> (Letöltés: 2017. 06. 04.)

Magyarországon 2016-ban mintegy 81 ezer magyar állampolgárnak volt a tulajdonában éles lőfegyver, a birtokukban lévő mintegy 200 ezer fegyver nagy része pedig vadász- vagy sportfegyver. 6700 pedig az önvédelmi célból kiadott fegyvertartási engedélyek száma.⁴ A magyar lakosságnak mégis lehet olyan benyomása, hogy sok a magánkézben lévő fegyver, aminek az egyik oka, hogy az eredeti, éles lőfegyverekre megszólalásig hasonlító gáz- és riasztófegyverek szabadon vásárolhatók és tarthatók Magyarországon, bár viselésükhöz már engedély kell. Azt ugyanis, hogy mi minősül lőfegyvernek, a magyar jogszabályok nagyon pontosan meghatározzák, és a gázpisztolyok, amelyek nem bocsátanak ki lövedéket, nem tartoznak ebbe a kategóriába.⁵

A lőfegyvereket a jogszabály az uniós direktívának megfelelően kategóriákba sorolja, ezzel megelőzve azt, hogy bármely magánszemély, aki egyébként jogosult lenne rá, nagy tűzerejű fegyverarzenállal szerelkezzen fel. Nem adható ki tartási engedély ugyanis az úgynevezett „A” kategóriájú lőfegyverekre, amelyek közé például az automata tűzfegyverek tartoznak. Önvédelmi célra csak pisztoly engedélyezhető, vagyis hivatalos megfogalmazás szerint rövid lőfegyver, amelynek jellemzője, hogy csöve nem haladja meg a 30 cm hosszúságot, vagy teljes hossza nem haladja meg a 60 centimétert. Ezek mind a „B” kategóriába tartoznak. Akik jogosultságot szereznek önvédelmi célú fegyver tartására, ilyen rövid lőfegyverből kettőt birtokolhatnak.⁶

A lőfegyverek tartásához sokkal nehezebb út vezet, mint az amerikai példában. A vonatkozó magyar törvény hosszasan sorolja fel azokat a feltételeket, amelyeknek teljesülnie kell a vadászati, sportcélú vagy önvédelmi lőfegyverek tartásához, illetve gázfegyverek viseléséhez. A betöltött 18 év, cselekvőképesség és büntetlen előélet csak a kezdet. A jogszabályt úgy alkották meg, hogy akik már nem minősülnek büntetett előéletűnek, de korábban jogerősen elítélték őket, az esetek nagy többségében szintén ki vannak zárva a legális fegyvertartásból. A továbbiakban az a kérdés, hogy az engedélyt kérő milyen célra kívánja a fegyvert tartani. A törvény nyolc ilyen célt jelöl meg: az önvédelmet, a munkavégzést, a filmgyártást, a céllövészetet, az oktatást, a sportlövészetet, a személy- és vagyónvédelmet, valamint a vadászatot. Ezek mindegyikéhez a lőfegyver tartásához szükséges elméleti ismereteket és gyakorlati jártasságot igazoló vizsgát kell tenni, és a vizsgabizottság megítélése szerint a lőfegyver biztonságos kezelésére és használatára képesnek kell lenni.⁷

⁴ <http://security-automation.eu/fegyvertartas-magyar-modra-szabalyozott-onvedelem> (Letöltés: 2017. 16. 05.)

⁵ 2004. évi XXIV. törvény.

⁶ Forrás: www.philly.com (Letöltés: 2017. 06. 15.)

⁷ 2004. évi XXIV. törvény.

4. sz. ábra

*A lőfegyverek általi halálesetek és a terror jellegű cselekmények halálos áldozatainak száma
2004 és 2012 között*

Forrás: <https://www.fbi.gov/news/stories/latest-crime-statistics-released> Letöltés: 2017. május 26.)

Kicsivel több, mint egy évtized alatt a fokozódó terrorfenyegetettség ellenére a különbség hatalmas a terrorizmus által okozott halálesetek és a lőfegyverek által okozott belföldön történő halálesetek között. A belföldi halálesetek elborzasztó száma, azonban nem az erőszakos bűnelkövetést tükrözi, hiszen a statisztika részét képezi az öngyilkosságok száma is, amely az esetek 60%-át öleli fel. Ennek értelmében az Egyesült Államokban a lőfegyverrel elkövetett gyilkosságok 2013-al bezárólag 156.000 ember életét követelték a vizsgált időszakban.

A magyar hatóságok minden engedéllyel tartott lőfegyverről tudnak, a sport- és vadászati célúakról ugyanúgy, mint az önvédelmi célúakról. A lőfegyverek központi nyilvántartásában több mint 260 ezer fegyver szerepel, és ezek több mint 60 százalékát sport-, illetve vadászati célból tartják. Az engedélyek 23 százalékát adták ki önvédelmi célból, de ezek majdnem 90 százaléka gáz- és riasztófegyverek viselésére vonatkozik, és csak a maradék szól lőfegyverekre.⁸ Magyarországon tehát elenyésző az önvédelmi céllal, magánszemélyeknél tartott, élet kioltására alkalmas lőfegyver.

Talán ezzel is magyarázható, hogy a hazai gyilkosságoknak csak kis részét követik el lőfegyverrel. Magyarországon például 126 emberöléssel lezárt ügy közül csupán ket-tőnél használtak pisztolyt, míg hat esetben valamilyen házilag barkácsolt „tűzfegyvert.” A rablások esetében is hasonló a helyzet: az évi, átlagosan háromezer bűncselekményből 2014-ben tizenöt, 2013-ban pedig két esetben használt éles lőfegyvert a támadó.⁹

Ami a fegyverek „feketepiacát” illeti, működését némiképp megkönnyíti, hogy az Európai Unió schengeni térségén belül jelentős eltérések vannak az egyes tagállamok

⁸ <http://security-automation.eu/fegyvertartas-magyar-modra-szabalyozott-onvedelem> (Letöltés: 2017. 16. 05.)

⁹ Lásd előző lánkjegyzet.

szabályozásában. Míg a hagyományosan „fegyverbarát” Finnországban a becslések szerint csaknem a lakosság felének van fegyvertartási engedélye, addig például Nagy-Britanniában talán a legszigorúbb a fegyvertartás szabályozása. Az Európai Unióban már régóta törekednek a fegyverviselés egységes szabályozására. Egy 1991-es, többször szigorított irányelv próbálkozik szabályozni a lőfegyverekre vonatkozó jogszabályok összehangolását, a fegyverek unión belüli mozgására vonatkozó követelményeket. Bevezette az úgynevezett „fegyverútlevelet” (az európai lőfegyvertartási igazolványt), amely a jogosult személyazonossága mellett a fegyver azonosítására vonatkozó adatokat, az engedélyező tagállami nyilatkozatot, a más tagállami bejegyzéseket, előzetes engedélyeket is tartalmazza. Magyarország a szigorításban mindenesetre jelenleg az uniós átlag előtt jár.¹⁰

Becslések szerint az Európai Unióban 80 millió sport-, vadász- és önvédelmi fegyver van a polgárok birtokában. Sőt, némelyik tagállamban, mint Finnországban, a lakosság felének van fegyvertartási engedélye. Ez esetükben ugyanúgy történelmi hagyomány, mint a szintén „lőporkedvelő” ciprusiaknál. Brüsszel hivatalos szerveit eközben aggasztja, hogy a belső határok nélküli unióban az emberek mellett az illegálisan tartott fegyverek is akadálytalanul mozoghatnak, és a nemzeti szabályozások nem tartanak lépést a megváltozott helyzettel.¹¹

Az Európai Bizottság svéd belügyi biztosa, *Cecilia Malmström* a közelmúltban bejelentette, változásokra, egységes szigorításra van szükség. Mint hangsúlyozta, csak az utóbbi három évben a huszonnyolc tagállamban tízezer embert öltek meg lőfegyverrel. Emellett a schengeni határokon belül félmillió olyan pisztolyt és puskát tartanak nyilván, amelynek eltűnését vagy ellopását bejelentették, de azóta sem kerültek elő.

Az új uniós kezdeményezés legfőbb célja az, hogy megakadályozza a lőfegyverek illetéktelen kézbe kerülését, illetve azt, hogy illegálisan becsempésszék őket. A kiskapuk ugyanis tágasak. A különböző tagállamokban hatástalanított fegyverek különböző darabjaiból tökéletesen működő nagy tűzerejű pisztolyt, puskát lehet összerakni. Az esetleg hiányzó alkatrészeket pedig, akár 3D-s nyomtatóval is elő lehet állítani.¹²

A lőfegyvertartás veszélyeztetettségi tényező az öngyilkosságokkal összefüggésben is. Azok, akik fegyverviselésre jogosultak, konfliktushelyzetben nagyon gyakran önkézzükkel, saját fegyverükkel vetnek véget életüknek. Az 5. számú ábra területi összehasonlításban mutatja az öngyilkosságok számának alakulását.

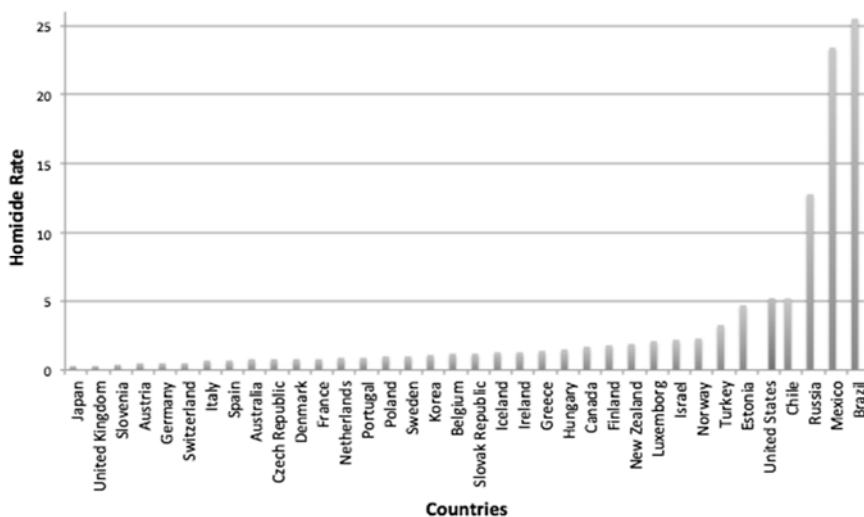
¹⁰ www.philly.com (Letöltés: 2017.06.15.)

¹¹ Lásd előző lánjegyzet.

¹² Forrás: www.philly.com (Letöltés: 2017. 06. 15.)

5. sz. ábra

Az öngyilkosságok száma országok közötti összehasonlításban, 2011

Forrás: <https://www.indy100.com/article/the-chart-that-shows-americas-shocking-murder-rate-compared-to-other-countries--bkAvfB51wx> (Letöltés: 2017. május 26.)

Bár az öngyilkosságok száma magasnak hat első olvasatra, de érdemes megtekinteni több nézőpontból is. A más fejlett országok statisztikáihoz hozzávetve láthatjuk, hogy 100.000 emberből mindössze 5 követett el öngyilkosságot. Ilyen esetekben mindig figyelembe kell venni a lakosság létszámát is, amely nyilvánvalóvá teszi számunkra, hogy az USA-val egy rátán lévő Chile 18 millió fős lakossága éves szinten jóval kevesebb áldozatot jelent, mint az Egyesült Államok 322 millió lakosa. Azonban az arányok kialakításánál jól látható az is, hogy a legális fegyverbeszerzés nem növeli meg az arányszámot olyan jelentős módon, mint az előtte lévő országok esetében.¹³

Az illegális lőfegyver,- és lőszer-kereskedelem az európai szervezett alvilág egyik legjövendelmesebb üzletága. A tervek szerint az Európai Bizottság leginkább a nyilvántartás és az ellenőrzés hatékonyságát javítaná, valamint még jobban összehangolná a nemzeti jogszabályokat, beleértve a visszaélések büntetési tételeit is. Brüsszelben azt is hangsúlyozták, hogy a törvénytisztelő sportlövészek és vadászok jogait nem csorbíthatja senki.¹⁴

Ahogy az a 6. számú ábrán látható, a legnagyobb koncentrációban az USA keleti parton figyelhetünk meg lőfegyverrel elkövetett gyilkosságokat. A kimutatás 2014-ben készült és a legnagyobb városokban vizsgált eseteket foglalja össze. Megfigyelhető,

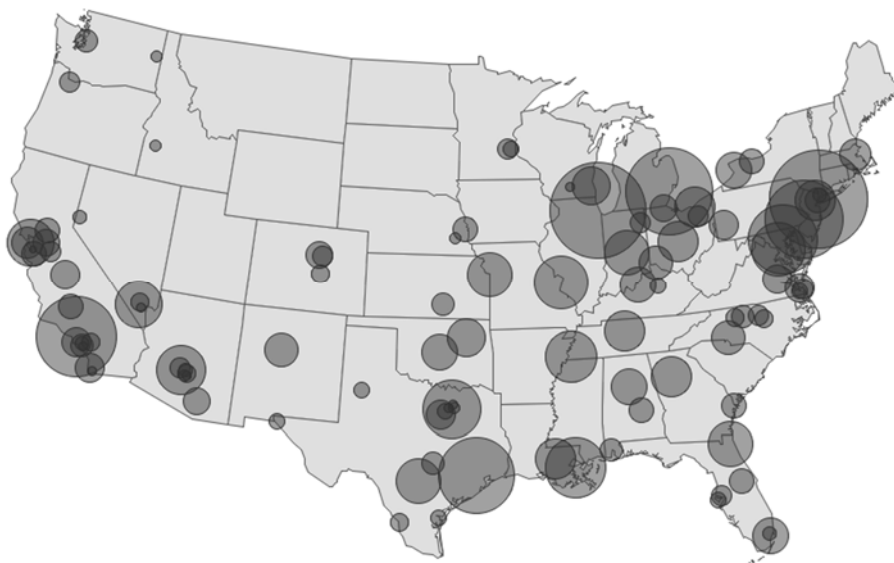
¹³ <https://www.indy100.com/article/the-chart-that-shows-americas-shocking-murder-rate-compared-to-other-countries--bkAvfB51wx> (Letöltés: 2017. 06. 07.)

¹⁴ <http://edition.cnn.com/2015/12/04/us/gun-violence-graphics/> (Letöltés: 2017. 06. 07.)

hogy a legnagyobb gyilkossági rátával rendelkező városok (gyilkosság/100.000 ember) Detroit (45), New Orleans (41), Newark, NJ (40), St. Louis (38). Azok a városok, amelyekben a lőfegyverek a legszigorúbb szabályozás alatt tarthatóak. Ezekben az esetekben figyelembe kell venni a lakosság összetételét és gazdasági helyzetét is, hiszen egy magas bűnügyi aránnyal rendelkező Detroit esetében mind a kettő igen változatos és számos problémával küszködik.

6. sz. ábra

Gyilkosságok száma és eloszlása 100 ezer főre a nagyvárosokban, 2014

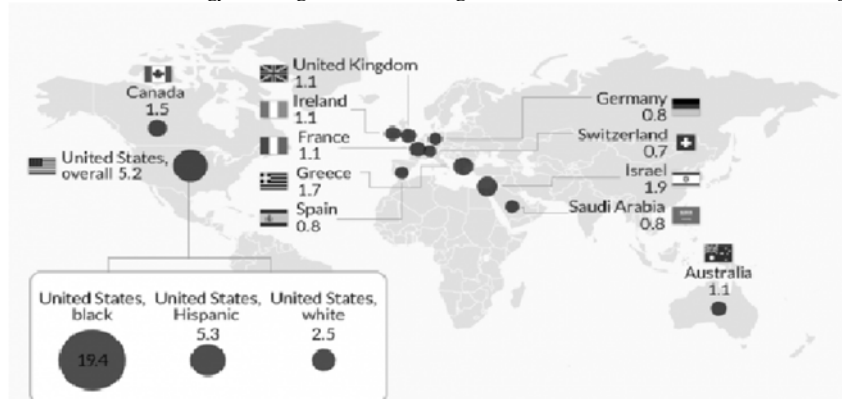
Forrás: <http://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2015/08/graphics-americas-guns> (Letöltés 2017. június 14.)

A 6. sz. ábra alapján megállapítható, hogy az amerikai afroamerikai lakosságon belül 12-szeresen több a fegyveres bűnelkövetés áldozatául esett. Jól láthatóak a nagyban eltérő arányok 100.000 emberre lebontva más fejlett országokhoz képest is, ahol a fegyverbirtoklás bonyolult és hosszadalmas eljárásnak minősül. Az európai régióban is hasonló arányok figyelhetők meg. Ezekben az országokban a rendőri beavatkozások esetében is minimalizált számú lőfegyverrel való bűnelkövetés állapítható meg éves szinten.¹⁵

¹⁵ www.philly.com (Letöltés: 2017. 06. 15.)

7. sz. ábra

2010–2012-ben történt gyilkosságok száma országok közötti összehasonlításban 100.000 főre

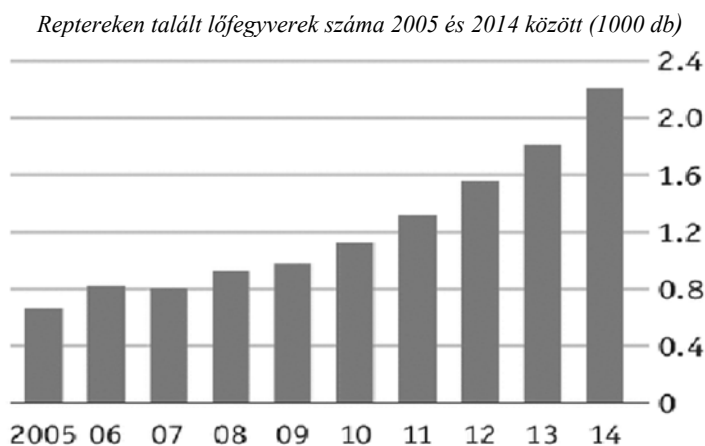

Forrás: <https://www.indy100.com/article/the-chart-that-shows-americas-shocking-murder-rate-compared-to-other-countries--bkAvfB5lwX> (Letöltés ideje: 2017. június 12.)

Az Egyesült Államok lakossága a személyes biztonsága érdekében a saját lakhelyét elhagyva is megkísérli lőfegyvereinek egy részét magával vinni és magánál tartani. Megfigyelhető, hogy az utóbbi évtizedben megtriplázódott a reptéri ellenőrzéseken előkerülő fegyverek száma (lásd 8. sz. ábra).

További kísérletekből, amikor – a rendszer működésének ellenőrzéseképpen – fedezett ügynökök próbáltak hamis fegyvereket és robbanóanyagokat repülőgépekre csempészni, az esetek 96%-ában sikerrel is jártak.¹⁶

8. sz. ábra

Forrás: <https://www.quandl.com/data/FBI/WEAPONS11-US-Murders-by-Weapon-Type> (Letöltés: 2017. június 14.)

¹⁶ <https://www.quandl.com/data/FBI/WEAPONS11-US-Murders-by-Weapon-Type> (Letöltés: 2017. 06. 08.)

Ezek az adatok, amelyeket a 8. számú ábrában találunk, a valóságban jóval nagyobb arányokat is elérhetnek. Mindezeket figyelembe véve a védelmi rendszer – bár nagy változásokon ment át a biztonság érdekében – közel sem tökéletesen működik, és az ésszerűbb, gyakorlatiasabb és korszerűbb ellenőrzések felé további lépéseknek kell sürgősen megtörténnie, amellyel emberek százainak élete menthető meg.